

POVZETKI POSVETA TAK OTROK NE SODI K NAM – KAKO BI OSNOVALI VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI SISTEM, V KATEREM BI VSI DOBRO ŽIVELI?
2. 6. 2023, Pedagoška fakulteta v Ljubljani

Posvet se je odvil na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, 2. 6. 2023. Organiziran je bil v sodelovanju Združenja za socialno pedagogiko in Oddelka za socialno pedagogiko, Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani. Na posvetu je Anica Mikuš Kos uvodoma predstavila svoj pogled na današnjo šolo in kaj lahko storimo tukaj in sedaj. V nadaljevanju je Mija Marija Klemenčič Rozman predstavila rezultate raziskave Podporne mreže mladih v psihosocialnih stiskah (Dekleva idr., 2021) Sledila je okrogla miza z gosti, socialnimi pedagoginjami in socialnim pedagogom iz prakse. Okroglo mizo je moderirala Špela Razpotnik.

Sodelujoči na okrogli mizi:

Tina Kralj, vzgojiteljica v stanovanjski skupini Vzgojnega zavoda Kranj

Urška Bedek, učiteljica za dodatno strokovno pomoč na Osnovni šoli Franceta Bevka

Tamara Gorenc, svetovalna delavka v Osnovni šoli Matije Čopa, Kranj

Sanja Klemenc, svetovalna delavka v Osnovni šoli Stranje

Karmen Mikek, svetovalna delavka v Šolskem centru Velenje in članica komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Mateja Oman Komurka, vzgojiteljica v intenzivnem programu stanovanjske skupine Vzgojnega Zavoda Kranj in strokovna sodelavka v mobilni socialno pedagoški službi

Rok Demšar, strokovni sodelavec v mobilni socialno pedagoški službi Strokovnega centra Višnja Gora

Na posvetu je bilo prisotnih približno 80 udeležencev, pretežno zaposlenih v vrtcih, osnovnih šolah, srednjih šolah, mladinskih domovih, vzgojnih zavodih, drugih ustanovah za otroke s posebnimi potrebami, svetovalnih centrih, društvih, centrih za socialno delo, fakultetah ter upokojenci in študenti.

DODATNE INFORMACIJE O POSVETU: spela.razpotnik@pef.uni-lj.si, info@zzsp.org

ZDRUŽENI POVZETKI POSVETA

Šola je eden najpomembnejših dejavnikov varovanja duševnega zdravja otrok, ker vključuje vse otroke, tako je pomoč v šoli potencialno dosegljiva vsem. Nudi edinstvene možnosti za socializacijo, učenje sobivanja z različnostjo, pripravlja otroke na življenje v družbi in soustvarja to družbo. Kljub temu pa je vidik soustvarjanja, učenja sobivanja ter človečnosti v šoli v sodobnem času zanemarjen na račun zgolj kvalifikacijskega vidika šole, torej usmerjenosti v pridobivanje točk in potrebnih potrdil za napredovanje po sistemu. Kako lahko vnesemo spremembe, ki bodo omogočale, da bo šola lahko delovala kot protiutež številnih dejavnikov tveganja?

VZGOJNO DELOVANJE ŠOLE, POTREBA PO RAZVIJANJU ODNOSNIH KOMPETENC

Podkrepani je potrebno razrednika za delo z učenci, saj je ta prva oseba, ki ustvari zaupni odnos z otroki. Delo razrednika je preveč birokratsko in omejeno na zgolj akutno reševanje vzgojne problematike. Glede na to, da so smernice za razredništvo stare 18 let, je čas za vsebinske spremembe na tem področju. Vzgojni prijemi, ki so jih uporabljali včasih, niso več učinkoviti, usmeriti bi se morali v odnosne vidike, za kar pa je 0,5 ure na teden za razredno uro premalo. Kar se tiče vzgojnih ukrepov, je potrebno uvajati in krepiti alternativne vzgojne ukrepe, kjer se vzpostavlja odnos z učenci in se krepijo učenčeva močna področja. Vzgojnemu delovanju je potrebno nameniti več časa v okviru razrednih ur in v vsaki uri pouka. Sedaj je to le dobra volja in dodaten angažma

učiteljev, zato je te vidike potrebno sistemsko vpeti v vsakdanje življenje šole. Šola ni le prostor za posredovanje znanja in pridobivanja ocen, zato naj se čas, ki ga otroci in mladi preživijo v šoli posebej skrbno nameni preventivnim dejavnostim, s poudarkom na razvijanju medosebnih odnosov, konstruktivnemu preživljanju prostega časa itd. Prisotna na okrogli mizi namreč opaža, da dijaki na nekaterih srednjih šolah nimajo pouka že 14 dni pred zaključno konferenco, pri čemer bi bila lahko v ozadju miselnost, da se v šolo hodi po ocene, ko pa so zaključene, zmanjka volje in idej za skupno bivanje. Spreminjati je potrebno miselnost, da je učitelj na šoli le zato, da poučuje.

Večjo povezanost in boljše medosebne odnose lažje snujemo na manjši šoli, z manj številčnimi razredi (povprečno 19 otrok), kar so pogoji, ki omogočajo bolj kakovostno vzgojno delovanje. Preobsežna birokracija omejuje čas, ki bi ga lahko preživeli z otroki. V šolah se poudarja posredovanje znanja, manj pa odnosni vidik, občutek povezanosti, vzajemne pomoči, gradnje dialoga. Šola ima že sedaj številne varovalne učinke, lahko pa naredimo še več. Obstajajo različne prakse v šolah z dobro psihosocialno klimo na šoli, dobrimi odnosi v razredu, kjer je vzgojno delovanje enakovredno izobraževalnemu vidiku.

IZOBRAŽEVANJE BODOČIH UČITELJEV IN STALNO STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE

Raznolikost med otroki je zelo velika, zato bi učitelji potrebovali znanja na tem področju, ki bi jih morali dobiti že med študijem. Velikokrat se pojavlja potreba, da šolski svetovalni delavec vključuje v svoje delo terapevtske elemente, kar bi bilo potrebno finančno podpreti, z več sredstvi za izobraževanja. Potrebna so izobraževanja s področja travme. Šolsko svetovalno službo in učitelje pesti preobremenjenost, zato bi potrebovali kakovostno supervizijo za vse zaposlene (ne izbirno), kakovostna izobraževanja in primerno plačilo.

RAZBREMENITEV ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE IN UČITELJEV

Svetovalni delavci so obremenjeni z birokratskimi zahtevami, ki bi jih bilo potrebno smotrno zmanjšati in ta čas nameniti delu z otroki, razredi, starši.

VODSTVA OSNOVNIH ŠOL je potrebno krepiti, da bi dajali podporo vsem navedenim področjem in te vsebine umestiti tudi v Šolo za ravnatelje.

Podajamo predloge za spremembe:

- V študijske programe bodočih učiteljev vseh fakultet je potrebno umestiti znanja za razvijanje boljših medosebnih odnosov, ustvarjanje povezovalne klime in varnega ter zaupnega okolja.
- V predmetnik je potrebno umestiti eno uro razredne ure na teden, tudi v prvem triletju, vendar ne s povečevanjem učne obveznosti otrok. Razredne ure naj bodo namenjene temam razreda kot skupnosti, naj bodo prostor pogovora in ne namenjene le urejanju birokratskih vsebin.
- ZRSŠ naj v vsebine študijskih srečanj umesti pomen in delo razrednika.
- Programske smernice za delo oddelčne skupnosti so potrebne prevetritve in vsebinskih sprememb.
- V katalog izobraževanja učiteljev naj se umesti več vsebin, ki poudarjajo pomen vzpostavljanja dobrega odnosa med učitelji, učenci ter starši.
- Preko izobraževanj ravnateljev (Šola za ravnatelje) in učiteljev ozaveščati o pomenu vzgojnega vidika šole. Uvajati je potrebno izobraževanja na temo duševnega zdravja. Vsak učitelj bi moral vnesti v svoj kurikulum človečnost.

- Primere dobrih praks osnovnih šol na področju vzgojnega delovanja bi bilo potrebno prepoznati in preko teh praks krepiti možnosti za uravnoteženje vzgoje in izobraževanja v šoli.
- Vzpostaviti bi bilo potrebno projekt, ki bo šole usmerjal v snovanje dobre šolske klime, s poudarkom na razvijanju odnosnih kompetenc, soustvarjanja, solidarnosti, človečnosti, spoštovanju različnosti itd. (podobno kot npr. Eko šola, Najbolj kulturna šola, UNESCO šola).
- Za kvalitetno vzgojno delovanje je potrebno zmanjšati normative za oblikovanje oddelkov (največ 20 učencev na oddelek).
- V učne načrte posameznih predmetov je potrebno umestiti vzgojni vidik, ki ga učitelj vnaša v pouk z razvijanjem soustvarjanja, empatije, solidarnosti, človečnosti itd.
- V vsebine strokovnih izpitov je potrebno umestiti poznavanje specifik posameznih skupin otrok in preverjanje didaktično metodičnega dela s tega področja.
- Supervizijo v osnovnih šolah je potrebno umestiti kot del stalne in obvezne podpore strokovnim delavcem šol.
- Zmanjšati je potrebno birokratske obremenitve šolske svetovalne službe.
- Normativi za svetovalne službe so zdaj spremenjeni, a je nujna tudi nadaljnja ohranitev normativov, kot so se ohranili po epidemiji.

POTREBA PO SENZIBILNOSTI, PREPOZNAVANJU IN NASLAVLJANJU TEŽAV DOVOLJ ZGODAJ

V vrtcih naj se krepí varno in spodbudno vzdušje/okolje za otroke in njihove družine ter strokovno delo, usmerjeno v zgodnje zaznavanje morebitnih potreb in prožno odgovarjanje nanje.

Mladi, ki pridejo v stanovanjsko skupino povedo, da so v izven-družinski obliki podpore predvsem zaradi šole (slabe ocene, prepiri doma, neopravičeno izostajanje, izključitev šole). Nekaj mladostnic je bilo vključenih v stanovanjsko skupino z različnimi prepletenimi težavami (npr. anoreksija, bulimija, panični napadi, rezanje), a so vzgojitelji ugotovili, da se o svojih stiskah niso do zdaj še z nikomer pogovarjale, da so torej te v šolskem okolju ostale povsem spregledane.

DODATNA STROKOVNA POMOČ

Vedno več je učencev z odločbo z usmerjanju (na eni osnovni šoli, kjer je zaposlena sodelujoča na okrogli mizi je 55 otrok s posebnimi potrebami) ali priporočili (na isti osnovni šoli še 83 otrok). Na omenjeni šoli je vseh, ki ima kakršnekoli prilagoditve torej 27%, zato bi bilo smiselno razmišljati, da bi učno okolje prilagodili vsem učencem, da bi lahko vsi funkcionirali v razredu. Ker narašča število otrok, ki so usmerjeni in po sedanjem sistemu potrebujejo diagnostiko in dostopnost do ustreznih strokovnjakov, postopek usmerjanja traja predolgo. Medtem otrok nima ustrezne pomoči.

Dodatno strokovno pomoč bi bilo potrebno zasnovati prožno in prilagodljivo, da bi sistem hitreje odgovoril in podprl otroke na področjih, kjer strokovni delavci šol zaznavamo potrebe po prilagoditvah. Tako dolgotrajne diagnostike (npr. psihologa, pedopsihiatra) ne potrebujejo vsi otroci.

Za izvajanje dodatne strokovne pomoči potrebujemo dovolj strokovnega kadra, ki sprti diagnosticira in evalvira potrebno pomoč. Sistem pa naj bo bolj prilagodljiv, da lahko v vsakem trenutku nudimo podporo otroku, ki jo potrebuje. Podpora naj bo bolj prožna, ob tem pa je potrebno paziti, da se ne izgubi ali zreducira potrebna pomoč, ki je že zdaj zagotovljena na primer otrokom s posebnimi potrebami.

MOBILNA MULTIDISCIPLINARNA EKIPA

Šole bi ob prepoznanih večjih težavah potrebovale sodelovanje z mobilno multidisciplinarno ekipo, ki bi bila odzivna in na voljo, ko bi jo potrebovali.

Trenutna podpora mobilne mreže socialno pedagoške pomoči ni geografsko enakomerno porazdeljena, kar bi bilo potrebno urediti.

SPREMLJEVALCI otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami nimajo strokovnih znanj in kompetenc za spremljanje teh otrok, zato bi bilo potrebno zaposlovati v ta namen strokovno usposobljen kader.

Podajamo predloge za spremembe:

- Spremeniti in poenostaviti je potrebno postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami. Kjer so zaposleni v šoli specialni, socialni pedagogi in psihologi, bi lahko diagnostiko izvedli v šolah, saj lahko prepoznajo potrebe otroka v njegovem okolju. Otrok pa bi se med diagnostiko bolj varno počutil v okolju, ki ga pozna. Zato bi potrebovali več tega strokovnega kadra v šolah. Po potrebi bi izvajal diagnostiko zunaj osnovne šole le pedopsihiater. Pri usmerjanju otroka s čustvenimi in vedenjskimi težavami naj bo aktiven član socialni pedagog v šoli, pri čemer naj se upošteva diagnostika socialnega pedagoga v šoli.
- Dodatno strokovno pomoč je potrebno zasnovati tako, da se prilagaja potrebam otroka (bolj prožno spreminjanje ur, ki so namenjene posameznemu otroku glede na njegove trenutne potrebe in zagotavljanje vključevanja izvajalcev DSP v skupino v katero je otrok vključen).
- Osnovati mobilno multidisciplinarno ekipo za podporo šolam ob kriznih situacijah.
- Spremljevalci otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami naj imajo (vsaj osnovno) socialno pedagoško izobrazbo.

PREVENTIVA

S preventivo se šole trenutno premalo ukvarjajo, ker so večinoma preobremenjene z reševanjem kompleksnih in kriznih situacij. Potrebno je okrepiti preventivno delovanje šole, saj bi tako nekatere težave lahko pravočasno preprečili. Potrebovali bi več strokovnega kadra, da bi bil lahko socialni pedagog podpora učitelju v razredu (delo s skupino, čustveno opismenjevanje). V šoli ene izmed sodelujočih na okrogli mizi je veliko otrok priseljencev, ki bi med šolanjem potrebovali več podpore na učnem področju in pri socialnem vključevanju.

Podajamo predloge za spremembe:

- Nujno potrebno je dodatno kadrovsko okrepiti šolsko svetovalno službo za področje preventivnega delovanja v šoli; na obstoječe normative svetovalne službe bi bilo potrebno v ta namen po naši oceni dodati še 50% sistemiziranega delovnega mesta svetovalnega delavca.
- Socialni pedagog naj pridobi možnost zaposlitve tudi kot drugi učitelj v 1. razredu in v prvem triletju osnovne šole.
- Na osnovnih šolah naj se omogoči dodaten delež zaposlitve svetovalnega delavca glede na število učencev priseljencev.

PRILOGA

SISTEMSKA IMPLEMENTACIJA DOBRE PRAKSE (Izsledki raziskave: Dekleva idr., 2021: Podporne mreže mladih v psihosocialnih stiskah)

Trenutno so dobre prakse na vzgojnem področju odvisne od angažiranosti posameznih entuziastičnih strokovnih delavcev. Potrebno bi jih bilo umeščati v vse osnovne šole, da ne bi bile izvajane na nivoju pojlubnosti.

Značilnosti dobrih praks v šoli, ki so jih v raziskavi (navesti raziskavo, članek) prepoznali:

- psihosocialne stiske so razumljene v kontekstu okolja
- vedno, ko so sodelujoči v raziskavi govorili o stiskah, so govorili o močnih področjih.
- Razmišljali so kaj lahko ponudijo, kaj bi podprlo otroka, ne le kaj že imamo na voljo v šoli.
- Prilagoditi so se poskušali mladim, ne pa mlade prilagajati sistemi (pri tem so poudarjali, da je zelo pomembno, da za strokovnimi delavci stojijo ravnateljji)
- Odprtost do sodelovanja različnih profilov, ki imajo znanja iz različnih področij

- Inovativnost prilagoditev
- Možnost vključevanja mladostnika in vključevanje v obšolske dejavnosti
- Pedagoški kader se izobražuje o psihosocialnih stiskah, in seznanja z načini izključevanja otrok z različnimi okoliščinami. Od tega kako bodo na šoli ravnali, je odvisno, kako velika duševna stiska se bo pojavila.
- Načrtno in sistematično razvijajo etos šole, da je različnost spoštovana. Razmišljajo, da so vsi otroci njihovi in da ima vsak svoje mesto. Vsem je skupno, da smo si različni.
- Strokovne delavke so se proaktivno vključevale v neformalno mrežo strokovnjakov, kar kaže na njihovo samoiniciativnost. Ta povezovanja so v oporo strokovnim delavkam ob kriznih situacijah.
- Mlade so povezovali s skupnostjo (predstave, prostovoljstvo) sistematično, da bi vsak začutil, da ima nekje svoje mesto.

Predlogi za šole:

- Krepitev moči otrok in mladostnikov – kaj deluje, kje se lahko izrazi
- Delo z razredom
- Zaželeno različnost - šolska skupnost kot kraj sobivanja in prepletenosti različnosti
- Partnerstvo s starši – dialoško sodelovanje
- Povezovanje s skupnostjo – razvijanje možnosti, povezovanja z lokalnim okoljem

Predlogi sistemskih sprememb:

- Spremembe kurikulumov na fakultetah (profesionalni razvoj, timsko delo, znanja o razredni klimi, medosebnih odnosih – modeli izkustvenega dela)
- Spremembe ŠSS – zmanjševanje administrativne obteženosti, delo z razredi in podpora učiteljem
- Izobraževanje pedagoškega kadra na šolah za celostno socialno vključujoče delovanje (supervizija, intervizija)
- Sistemske spodbude za razvijanje šolske kulture in klime, klime sprejemanja različnosti
- Oblikovanje načel strokovnega dela na področju duševnih stisk v šolah (dobre prakse, procesno usmerjeno delo)
- Razvoj brezplačne kontinuirano, frekventne dostopne in odnosno usmerjene strokovne pomoči
- Spremembe zakonodaje, ki pokriva to področje

POSVET

"TAK OTROK NE SODI K NAM!"

2. JUNIJ 2023

PEDAGOŠKA FAKULTETA V LJUBLJANI
PREDAVALNICA 212

**KAKO BI OSNOVALI
VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI
SISTEM,
V KATEREM BI VSI DOBRO ŽIVELI?**

Program

10.00 - 10.15

Uvodni nagovor

10.15 - 11.30

Kaj lahko storimo tukaj in sedaj?

Anica Mikuš Kos

Od dobrih praks k stalnim praksam

Mija Marija Klemenčič Rozman

11.45 - 13.30

Okrogla miza in debata

Moderatoriki: Špela Razpotnik in Nina

Amon Podobnikar

Udeleženske:

Tina Kralj, Andreja Gimpelj Kovačič,
Sanja Klemenc, Urška Bedek, Tamara
Gorenc, Karmen Mikek, Mateja Oman

Komurka in Rok Demšar

13.30 - 14.00

Skupni zaključki